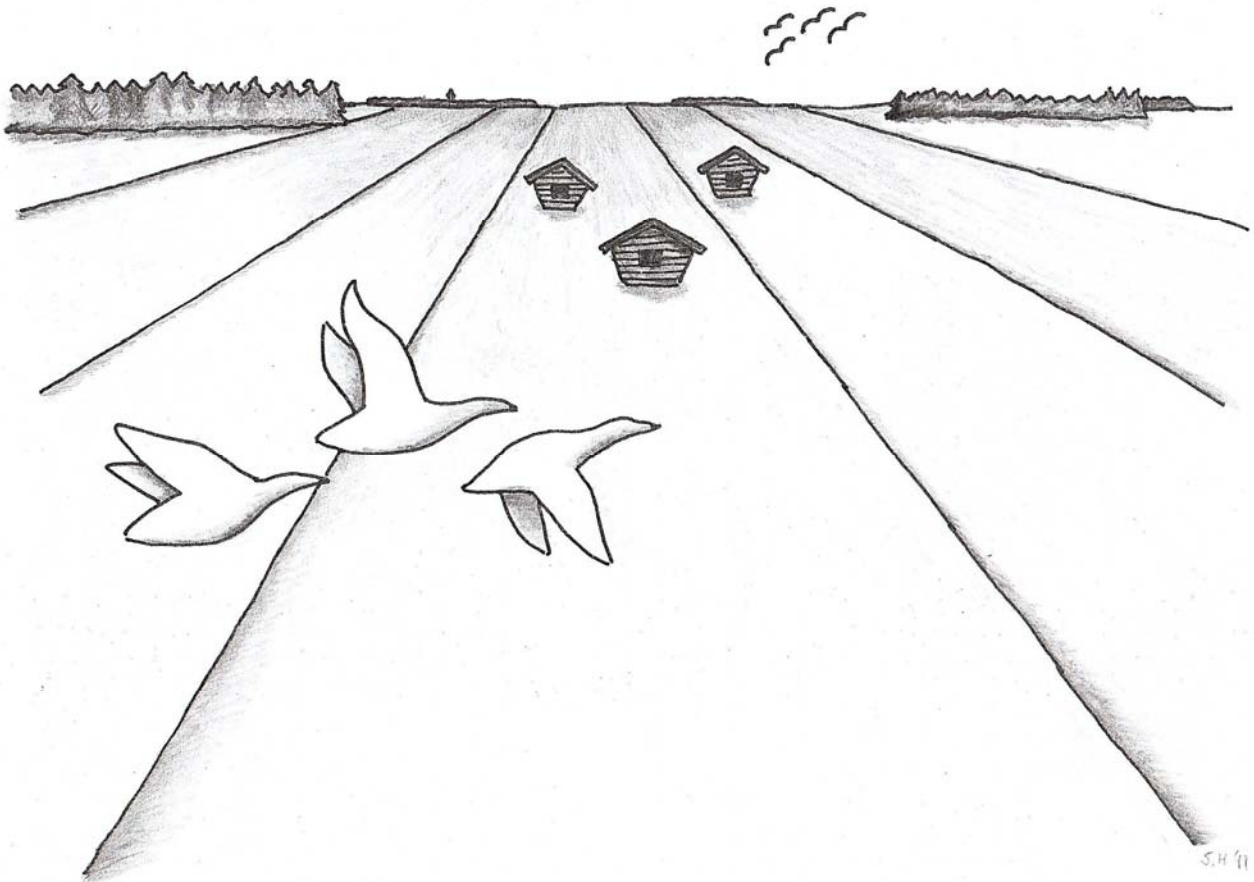

Tyrnävän kunta

Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011

Sivistyslautakunta 9.6.2011 § 84

Sisältö

1	ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	5
1.1	TEHTÄVÄ.....	5
1.2	YLEISET KASVATUKSEN JA OPPIMISEN TAVOITTEET	6
2	ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	7
2.1	ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN	7
2.2	OPPIMISKÄSITYS	9
2.3	OPPIMISYMPÄRISTÖ	10
2.4	TYÖTAVAT	10
3	ESIOPETUKSEN YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT	11
3.1	EHEYTTÄMINEN	11
3.2	KESKEISET SISÄLTÖALUEET.....	12
3.2.1	<i>Kieli ja vuorovaikutus</i>	12
3.2.2	<i>Matematiikka</i>	14
3.2.3	<i>Etiikka ja katsomus</i>	15
3.2.4	<i>Ympäristö ja luonnontieto</i>	16
3.2.5	<i>Terveys</i>	17
3.2.6	<i>Fyysinen ja motorinen kehitys</i>	18
3.2.7	<i>Taide ja kulttuuri</i>	19
4	KASVUN JA OPPIMISEN TUKI ESIOPETUKSESSA	22
4.1	ESIOPETUKSEN YLEINEN TUKI	23
4.2	ESIOPETUKSEN TEHOSTETTU TUKI.....	24
4.3	ESIOPETUKSEN ERITYINEN TUKI.....	25
4.4	YKSILÖLLISET SUUNNITELMAT ESIOPETUKSESSA	27
4.4.1	<i>Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma</i>	27
4.4.2	<i>Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma</i>	28
5	KASVUN JA OPPIMISEN TUKIMUODOT ESIOPETUKSESSA	29
5.1	ESIOPETUKSEN OPETUSJÄRJESTELYIHIN LIITTYVÄ TUKI	29
5.1.1	<i>Eriyisopetus</i>	29
5.1.2	<i>Pidennetty oppivelvollisuus</i>	30
5.1.3	<i>Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen</i>	33
5.2	ESIOPETUKSEN OPPILASHUOLTO JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN	35
5.2.1	<i>Oppilashuolto</i>	35

5.2.2	<i>Turvallisuuden edistäminen</i>	41
5.2.3	<i>Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen</i>	45
6	ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIIN KUULUVIEN LASTEN ESIOPETUS	47
6.1	MAAHANMUUTTAJIEN OPETUS	47
7	ARVIOINTI	48
	LIITTEET	49

MISTÄ ON ESKARILAISET TEHTY?

Saapasrivistä syksyn lehdillä.

Ryhmässä olon räminästä.

Eskarilainen on sinä ja minä,

eskarilainen on silti me.

Mistä on eskarilaiset tehty?

Syksyn lehden ja voikukan välisen ajan

kasvusta koulumaailmaan.

Hymystä sille aikuiselle,

johon luottaa uskaltaa.

Arjen ihmeistä, iloista, suruista.

Suurista, pienistä kasvunmuruista,

joita on niin paljon, että joskus tekee kipeää!

Kun niitä keräten täytyy opetella elämään.

Siitä on eskarilaiset tehty.

Henna-Leena Isokääntä 2006

Opetushallitus päätti v.2010, että esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet uudistetaan ja että tähän uudistamiseen velvoitetaan kaikki esiopetusta järjestävät tahot. Tyrnävän kunnan esiopetussuunnitelma pohjautuu tähän 2.12.2010 uudistettuun valtakunnalliseen esiopetussuunnitelman perusteisiin ja se ohjaa kasvatusta ja opetusta kaikissa esiopetusta antavissa yksiköissä.

Tyrnävän esiopetussuunnitelma on laadittu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyönä. Tietyiltä osin myös sosiaali- ja terveystoimi on osallistunut opetussuunnitelman laatimiseen. Kuvituksen on tehnyt Sari Heinola. Tyrnävän kunnan esiopetuksen opetussuunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta 9.6.2011 ja se otetaan käyttöön 1.8.2011.

1 ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

1.1 Tehtävä

Esiopetuksen tehtävänä on **tukea lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen** ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää **lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä**. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on **vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa** myönteisten oppimiskokemusten avulla **sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen** muiden ihmisten kanssa. Lapsen **kokemusmaailmaa rikastutetaan** ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon. Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. **Tavoitteena on, että lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia** oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. **Leikin kautta oppiminen on keskeistä.** Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. **Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä** ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme **hyviä tapoja** ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii **paremmin hallitsemaan itseään** ja **opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa.** Hän oppii **ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden.** Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, **miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.**

Lapsen **kieli- ja kulttuuri-identiteetti** sekä hänen **kykynsä ilmaista** itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin.

Lapsi **kiinnostuu luonnosta** ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii **havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään** monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.

Mistä on eskarilaiset tehty?

Oman vuoron odotuksesta.

Hyvien tapojen harjoittelusta.

Oman paikan löytymisestä.

Hyvänä kaverina olemisesta.

2 ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Esiopetuksen järjestäminen

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksen järjestämisessä tulee tehdä yhteistyötä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (Perusopetuslaki 628/1998 3 § ja 29 §).

Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita riippumatta siitä, missä esiopetus toteutetaan (PoL 3 §). Lapsella on myös esiopetuksessa lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsella on myös oikeus saada esiopetuksessa maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut (PoL 30 § 642 /2010, 31 § ja 31 a § 477/2003).

Esiopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluja ja vastaavasti päivähoitoa järjestettäessä, että päivähoidossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetukseen (PoL 6 § 1288/1999 ja Laki lasten päivähoidosta 11 b § 1290/1999).

Tyrnävän kunnassa esiopetusta järjestetään sivistystoimen alaisuudessa. Mikäli lapsi tarvitsee lisäksi päivähoitoa, järjestetään esiopetus pääsääntöisesti päiväkodeissa; päiväkotitoukuvakassa tai päiväkotikäpytikassa. Muussa tapauksessa esiopetus järjestetään Kirkkomännikön tai Murron koulun esiopetusryhmissä. Temmeksellä esiopetus järjestetään päiväkotitenaavatalossa. Päiväkodeissa esiopetus järjestetään tarvittaessa yhdistetyissä ryhmissä nuorempien lasten kanssa.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on hyvä ja turvallinen päivä. Esiopetus järjestetään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. **Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen.** Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti.

Lapsen esiopetuspäivä on rakenteeltaan, sisällöiltään ja toimintatavoiltaan sellainen, että se luo mahdollisuuden rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Jos esiopetukseen osallistuva lapsi käyt-

tää lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, lapsen päivä pyritään rakentamaan kokonaisuudeksi ottaen huomioon esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen tavoitteet.

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Eri-tyistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista.

Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asi-antuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, erityisesti alkuopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa.

Esiopetuksen ja alkuopetuksen yhteistyö Tyrnävällä

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Näiden toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken järjestetään yhteisiä palavereja ja keskusteluja säännöllisesti vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa. Syksyllä tiedotetaan ajankohtaisista asioista ja vuoden erityispiirteistä. Keväällä arvioidaan yhteisesti vuoden toimintaa ja suunnitelmien toteutumista. Esiopetusvuoden toimintaa tukemaan on laadittu yhteisesti **vuosikello**.

Esiopetuksen ja alkuopetuksen yhteistyötä tuetaan **alueellisella yhteistoiminnan suunnittelulla** sekä esi- ja alkuopettajien **tiimityöskentelyllä**. Aluetiimit laativat syksyllä lukuvuotta varten yhteistyösuunnitelman. Suunnitelma kirjataan ylös ja siitä tiedotetaan alueen opettajille. Suunnitelmaa toteutetaan pienemmissä esi- ja alkuopetuksen ryhmien muodostamissa yhteistyötiimeissä joustavasti ryhmien tilanteen mukaan.

Yhteistyö kodin kanssa

Ensisijainen kasvatusvastuu lapsesta on huoltajilla. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät vanhempien ja varhaiskasvatuksen/esiopetuksen kasvattajien tiedot ja kokemukset lapsen kasvun ja kehityksen tueksi. Esiopetusvuoden aikana käydään yhteistä keskustelua tavoitteista ja muista lasta koskevista asioista henkilöstön ja vanhempien välillä. Havainnointia ja arviointia suoritetaan jatkuvasti sekä yksittäisen lapsen kasvu- ja kehitysprosessin kannalta että ryhmän toiminnan ja tavoitteiden toteutumisen kannalta. Vanhemmilta ja lapsilta saatu palaute on myös osa arviointia. **Yhteistyö vanhempien kanssa on tiivistä ja perustuu luottamukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen.**

Vanhemmilla on mahdollisuus keskustella esiopetuksen henkilökunnan kanssa toiminnan tavoitteista, sisällöistä ja käytänteistä ja arvioida niiden toteutumista. Kasvatuskumppanuutta tukevat myös vanhempainillat, yhteiset juhlat ja tempaukset. **Vanhemmille tiedotetaan esiopetuksen oppimissuunnitelman sisällöstä, esiopetuksen käytännön järjestelyistä sekä esiopetuksen oppilashuollon toiminnasta vuosisuunnitelmassa.**

Vanhempien kanssa tehdään lapsen esiopetuksen suunnitelma ja seurataan sen toteutumista. Vanhempien osallisuus lapsen esiopetuksen suunnittelussa tukee lapsen tavoitteellista oppimista. Kouluun ilmoittautumisen jälkeen vanhemmat ja esiopettaja täyttävät yhteisen **tiedonsiirtolomakkeen** kouluun, minkä yhteydessä käydään myös keskustelua lapsen edistymisestä ja mahdollisista erityistarpeista sekä koulun aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Käsiteltäessä yksittäisen lapsen tukea koskevaa asiaa, huoltajalle tulee antaa tietoa lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tiedonsaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvissä kysymyksissä.

2.2 Oppimiskäsitys

Oppiminen on prosessi, joka perustuu lapsen aikaisempiin kokemuksiin ja käsityksiin ja se usein sisältää ongelmanratkaisua. Tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan **lapsi itse rakentaa aikaisemmin omakumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä.** Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin.

Esiopetuksessa on tärkeää kehittää **lapsen keskittymistä, kuuntelemista, kommunikointia ja ajattelun taitoja.**

Lapsi on **aktiivinen ja kiinnostunut** uusia asioita kohtaan. Lapsi **oppii vuorovaikutuksessa** muiden lasten ja aikuisten kanssa. Lapset oppivat myös toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittymiseen. Aikuinen luo mielekkäitä vuorovaikutustilanteita ja suunnittelee sellaisen oppimisympäristön, joka luo mahdollisuudet oppimiselle. Lapsi oppii vertaisryhmässä leikkien, tutkien, kokeillen ja pohtien.

2.3 Oppimisympäristö

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista, emotionaalista ja esteettistä ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Oppimisympäristössä keskeistä on sekä kasvattajan ja lapsen välinen että lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. **Esiopetuksessa lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapseen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia.**

Hyvä oppimisympäristö on muuntautumiskykyinen ja siellä on tilaa leikkimiseen, pelaamiseen ja tutkimiseen yksin tai yhdessä. Aikuinen luo yhdessä lasten kanssa oppimisympäristön, joka ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Se tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen ja siinä pystytään järjestämään lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa.

Oppimisympäristössä vallitsee iloinen, avoin, rohkaiseva, turvallinen ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineet ja materiaalit ovat lasten ulottuvilla.

Mistä on eskarilaiset tehty?

Suuren suuresta ihmettelystä,

innostaa tutkia maailmaa.

Pienen palasen löytymisestä

tielle jotakin suurempaa.

2.4 Työtavat

Lapsi oppii tutkimalla, konkreettisesti kokeilemalla ja aktiivisesti osallistumalla. Lapsen omien tutkimusten lähtökohtana ovat **lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset**. Lapsi harjoittelee pohtimaan syyseuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista. **Opettaja tukee oppimista. Hän ohjaa lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa.**

Esiopetuksen **työskentely perustuu leikkiä arvostavaan, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan**, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan

huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. Tämä tulee huomioida sisältöalueita ja tavoitteita mietittäessä. **Esiopettajat huomioivat leikin merkityksen toimintaa suunniteltaessa.** Leikki on lapsen ominta toimintaa ja sillä on vahva itseisarvo sinällään. Leikillä on ratkaiseva merkitys lapsen koko kehitykselle, sillä se kehittää kieltä, ajattelua ja mielikuvitusta, tukee lapsen sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä vaikuttaa lapsen terveyteen ja hyvinvointiin.

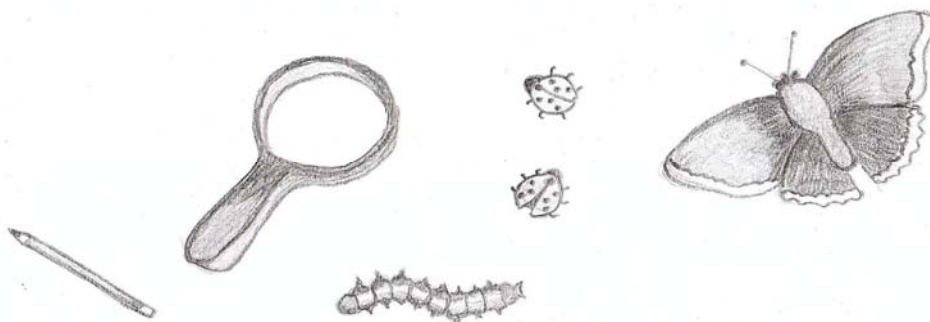
3 ESIOPETUKSEN YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT

3.1 Eheyttäminen

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämänpiiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Eheytetyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteisössä, jossa lapsi elää.

Eheyttämisen monimuotoisuuden tulee ilmetä siten, että eri tiedonalat otetaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin valittua kokonaisuutta. **Teemakokonaisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun.**

Eheytyt kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtapoja määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. **Monipuolisella työtapojen käytöllä** pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuksessa tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä.

3.2 Keskeiset sisältöalueet

Seuraavassa on kuvattu esiopetuksen keskeiset tavoitteet ja sisältöalueet. Esiopetusyksiköissä laaditaan kauden alussa toiminnan vuosisuunnitelma, jossa kuvataan millä keinoin sisältöalueiden tavoitteisiin pyritään. Vuosisuunnitelmassa voidaan kuvata myös yksikkökohtaisia painopistealueita.

*Mistä on eskarilaiset tehty?
Vaikeista vetoketjuista.
Kengännauhan kiemuroista.
Lumen kastelemista lapasista
ja kuravaatekiukusta kevätsäällä.*

*Mistä on eskarilaiset tehty?
Numeroista ja kirjaimista,
salaisuuksista satumaan.
Leikeistä, peleistä, unelmista.
Rohkeudesta kokeilla uudestaan!*

3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus

Kieli on ajattelun ja ilmaisun väline. Esiopetuksessa tuetaan lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla.

Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen **kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija** monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa. Lapsi totuttautuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Ryhmän jäsenenä hän totuttautuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan tarvittaessa omaa vuoroaan.

Lapselle luetaan erilaisia tekstejä. Lapsi eläytyy kuulemaansa, hän saa aineksia ajatteluunsa ja hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Hän alkaa ymmärtää lukemisen merkitystä. Hän kiinnostuu kysymään ja tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa. Näin lapsi **kehittää sanavarastoaan ja mielikuvitustaan sekä luku- ja kirjoitustaitoaan.** Tässä prosessissa on tärkeää, että lapsi on kuullut ja

kuunnellut, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kyselty ja hänelle on vastattu.

Tavoitteena on herättää ja lisätä **lapsen mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin** ja tutkimiseen. Lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu **kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puheeksi** sekä aikuisten antaman mallin että omien kirjoittamis- ja lukemisyritysten avulla.

Esikouluvuoden aikana lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymistä seurataan (Kielimylly). Kielen tietoisuuden ja lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksien kehittyminen ennustaa lapsen lukemaan oppimista. Talvella esiopetusryhmissä kartoitetaan lapsen kielellisiä valmiuksia Kummi 3 -tehtävistöllä. Seurannan tuloksia hyödynnetään lapsen ja ryhmän toiminnan suunnittelussa.

SISÄLLÖT

- **pohjan luominen luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle**
  - tavu, sana, lause, kielen rytmi, kirjainten tunnistaminen,
  - kirjain-ääne –vastaavuus, sanojen rytmittäminen
  - oikean kirjoitusotteen vahvistaminen, alku- ja loppuäänteiden kuunteleminen ja erottaminen
- **puhuminen, kuunteleminen, ääneen lukeminen:**
sadut, tarinat, runot, lorut, riimit, hokemat, tietotekstit
- **lapsen omat tarinat, sanelut ja kirjoitukset**
sadutus
yhteiset tarinat yhdessä koetusta
- **tarinoiden työstäminen draamaksi**
- **leikki**
lukuleikit ja -pelit

3.2.2 Matematiikka

Esiopetuksessa **luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle**. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. **Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli**. Pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla johdattelu sekä runsas havainnollistaminen ovat luonnollisia tapoja avartaa lapsen käsitystä matematiikasta. Lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan tuetaan. Hänen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi, joka on merkityksellistä ja mielekästä.

Matematiikan oppiminen edellyttää **käsitteiden ymmärtämistä**. Lapsen tulee saada monipuolisia kokemuksia käsitteen eri ilmenemismuodoista. **Tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät, välineet ja kieli ovat keskeisiä käsitteiden muodostusprosessissa**. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristönsä esineitä, eliöitä, kappaleita, kuvioita, aineita ja ilmiöitä muotojen ja määrien sekä muiden ominaisuuksien perusteella.

Matemaattisen ajattelun kehittymisessä on tärkeää, että lapsi oppii tarkkailemaan myös omaa ajattelemistaan. Lasta kannustetaan kertomaan, mitä hän ajattelee tai miten hän ajatteli. Aikuinen rakentaa yhdessä lasten kanssa oppimisympäristön, joka tukee ja edistää jokaisen lapsen yksilöllistä matemaattisen ajattelun kehittymistä. Lapsen matemaattisen ajattelun kehittymistä seurataan ja arvioidaan (Laskulato).

SISÄLLÖT

- luokittelu, vertailu, järjestäminen
- aika- ja avaruudelliset käsitteet
- lukukäsite
- lukualue 0-10
- mittaaminen; pituus, paino, lämpötila
- muodot ja geometriset kappaleet
- rahayksiköt
- matemaattinen päättely

3.2.3 Etiikka ja katsomus

Eettinen kasvatus sisältyy esiopetuksessa kaikkeen toimintaan. Suvaitsevaisuus ja toisen kunnioittaminen luovat turvallisen ilmapiirin, jossa jokainen hyväksytään sellaisena kuin on. Lasta ohjataan huomaamaan omien tekojensa seuraukset ja vastaamaan niistä. Lapsi ymmärtää oikean ja väärän. **Uskontokasvatuksessa tutustutaan kirkkovuoden eri juhliin ja niiden perusteisiin.** Lasten kysymyksille ja näkemyksille annetaan tilaa ja pyritään etsimään vastauksia sekä eri näkökulmia asioihin. Esikouluvuoden aikana tehdään yhteistyötä seurakunnan kanssa.

SISÄLLÖT

- yhteiset säännöt ja niiden merkitys
- keskustelut
- tapakasvatus
- juhlapyhät
- omaan seurakuntaan tutustuminen, kirkkokäynnit, seurakunnan lapsityön hartaushetket
- musiikin, draaman, kirjallisuuden, kädentaitojen hyödyntäminen
- erilaiset retket ja tapahtumat

3.2.4 Ympäristö ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöään, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. **Oppimisen lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö, jonka tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.**

Esiopetuksen **tavoitteena** ympäristö- ja luonnontiedossa on, että **lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä.** Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on, että lapsi kokee elinympäristönsä myös turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

SISÄLLÖT

- **luonnonvarainen ja rakennettu ympäristö**
- **ihminen**
- **kasvit ja eläimet**
- **luonnonsuojelu (paperin keräys, jätteiden lajittelu)**
- **luonnossa liikkuminen ja siitä nauttiminen**
- **oman elinympäristön tutkiminen, sen kokeminen turvalliseksi ja kiinnostavaksi leikkipaikaksi**
- **oma kotikunta Tyrnävä**
- **retket ja tutustumiskäynnit**
- **liikennekasvatus ja liikennesääntöihin tutustuminen**
- **vuodenaikojen säännöllinen seuraaminen ja siihen liittyvien juhlapäivien huomiointi**
- **aika ja avaruus**

3.2.5 Terveys

Esiopetuksen terveystasvatuksen **tavoitteena on lapsen terveen kasvun ja kehityksen edistäminen sekä ohjaaminen terveyttä edistäväää käyttäytymiseen**. Lasta ohjataan huomaamaan, miten hän voi vaikuttaa omalla toiminnallaan sekä omaan että toisten hyvinvointiin. Turvataan lapsen psyykkinen ja fyysinen hyvinvointi.

SISÄLLÖT

- Lapsen itsetunnon ja hyvinvoinnin vahvistaminen
- Omasta terveydestä ja turvallisuudesta huolehtiminen
- Henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen
- Terveellisten ruokatuottumusten ja ruokailutapojen tukeminen
- Asianmukainen pukeutuminen
- Ulkoilun, levon ja toiminnan tasapaino
- Liikunnan merkityksen ymmärtäminen
- Tunne-elämän tasapainoinen kehittyminen
- Asiallinen ja hyväksyvä asenne sairauksiin ja niihin liittyviin hoitoihin

3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia **omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin.** Lasta tuetaan toimimaan omatoimisesti, aloitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmässä sekä rohkeasti kaikissa liikuntatilanteissa. Lasta ohjataan ymmärtämään liikunnan merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle.

Tavoitteena on herättää lapsen kiinnostus liikuntaan ja terveellisiin elintapoihin antamalla myönteisiä kokemuksia liikunnasta sekä mahdollisuuksia kokea liikkumisen iloa.

SISÄLLÖT

arkipäivän toiminnot
 perusliikunta
 hienomotoriset harjoitukset

 metsä- ja luontoretket
 seikkailuliikunta
 tempuradat

 eri liikuntalajit ja leikit
 luistelu ja hiihto
 teline- ja välineliikunta
 joukkuepelit ja –leikit, viestit

 rentoutusharjoitukset
 rytmileikit, musiikki- ja luova liikunta

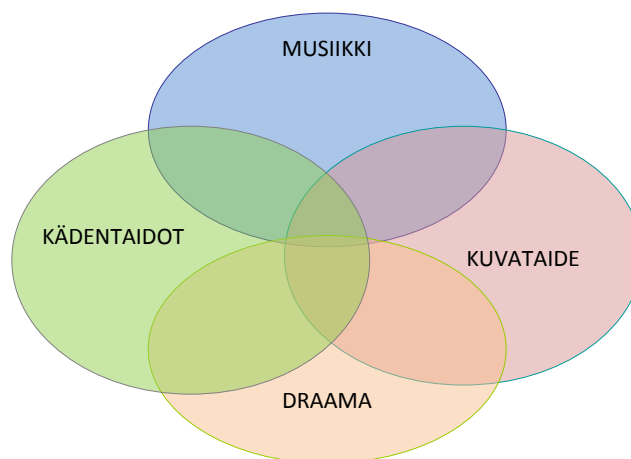
3.2.7 Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. **Tavoitteena on lapsen luovuuden, mielikuvituksen ja itseilmaisun kehittyminen.** Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisuus harjaantuvat. Lapselle järjestetään **mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja -nautintoihin ja niistä keskustelemiseen.** Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Lapsen aisti-herkkyyden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmottamiskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja.

Lapselle tarjotaan **tilaisuus tutustua viestintävälineisiin ja harjoitella niiden käyttöä.** Lapsen kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustellaan niiden merkityssisällöistä ja kuvailmaisusta. Lasta ohjataan tutkimaan äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä. Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein ja liikkein. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoa, joita työskentellessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta.

Lapsen **kulttuurisen identiteetin vahvistumista** ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esine-ympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja. Esiopetuksessa hyödynnetään kunnan kulttuuritoimen tarjoamia mahdollisuuksia.

Lasta rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun erilaisten teemakokonaisuuksien yhteydessä.

MUSIIKIN SISÄLLÖT

- **musiikillisten taitojen ja valmiuksien herättelemine**n
- **musisoinnin ilon kokemine**n
  - laulaminen, soittaminen ja kuunteleminen
  - soittimiin tutustuminen
  - improvisointi
- **musiikin eri elementit:** rytmi, sävel, muoto ja dynamiikka
- **suomalaisen lastenlaulun ja laululeikkiperinteen jatkaminen**
- **musiikkiliikunta**

KUVATAITEEN SISÄLLÖT

- **maalaaminen**
  - siveltimen, värin ja veden käyttö
  - värit ja värien sekoittaminen,
  - maalaaminen erilaisille pinnoille, laveeraus
- **piirtäminen ja värittäminen**
  - puuvärit, liidut, hiili ja grafiittikynä
- **grafiikka**
  - painaminen erilaisilla välineillä, hankausmenetelmät
- **monipuoliset materiaalit ja työtavat**

KÄDENTAITOJEN SISÄLLÖT

- askartelut
- muotoilu ja rakentaminen
- erilaiset tekstiilityöt
- erilaiset puutyöt

DRAAMAN SISÄLLÖT

- sadut ja sadutus draaman keinoin
- keskittymis- ja kontaktiharjoitukset
- improvisaatio
- erilaiset ilmaisuharjoitukset
- rentoutusharjoitukset
- liikunta- ja aistiharjoitukset
- nukke- ja pöytäteatteri
- lasten omat esitykset

4 KASVUN JA OPPIMISEN TUKI ESIOPETUKSESSA

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä (Perusopetuslaki 30 § 642/2010).

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat **yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua**. Esiopetuksessa otetaan huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuristausta. Oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen kiinnitetään huomiota. Lisäksi huomioidaan sekä lapseen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät. Erityistä huomiota kiinnitetään tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhäisemmäksi.

Tiivis yhteistyö vanhempien kanssa lapsen esiopetuksen suunnittelussa mahdollistaa lapsen tarpeiden yksilöllisen huomioimisen. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista arvioidaan jatkuvasti ja aloitetaan tuen antaminen riittävän varhain. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Tuen tarpeen arvioinnissa hyödynnetään lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta, Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 380/2009 9 §).

Tukea annetaan suunnitelmallisesti. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle annetaan tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. **Tuki annetaan lapselle pääsääntöisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin.** Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut järjestetään niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Tyrnävän esiopetuksessa kasvun ja oppimisen tuen rakenteita kuvataan seuraavalla kaaviolla.

Kaaviossa **tummennetut** asiat painottuvat kyseisellä tuen tasolla.

Laadukas varhaiskasvatus	Varhainen tehostettu tuki	Erityinen tuki
Esiopetuksen oppimissuunnitelma	Tehostetun tuen oppimissuunnitelma	HOJKS
Ennaltaehkäisy Kasvun tukeminen	Pedagoginen kuntoutus	Erityispedagoginen tuki
kasvatuskumppanuus tiimityö joustavat ryhmittelyt eriyttäminen kelton / erityisopettajan tuki varhaisen tuen ryhmä apuvälineet avustajapalvelut neuvolatiimi	kasvatuskumppanuus tiimityö joustavat ryhmittelyt eriyttäminen yksilöllinen ohjaus/kuntoutus kelton /erityisopettajan tuki avustajapalvelut apuvälineet varhaisen tuen ryhmä neuvolatiimi	kasvatuskumppanuus tiimityö joustavat ryhmittelyt yksilöllinen opetus/ohjaus kuntoutus kelton/erityisopettajan tuki erityisluokanopettajan tuki avustajapalvelut apuvälineet varhaisen tuen ryhmä neuvolatiimi

4.1 Esiopetuksen yleinen tuki

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen perustana on **laadukas varhaiskasvatus**. Lapsen esiopetuksen suunnitelmalla tuetaan lapsen henkilökohtaista kasvua. Yhteistyö vanhempien kanssa on tiivistä ja perustuu luottamukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen.

Opettajan työhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa.

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Toiminnan suunnittelussa käytetään opettajien yhteistyön ja lasten joustavien ryhmittelyjen mahdollisuuksia. Toiminnan suunnittelulla pyritään myös ennalta ehkäisemään ongelmien kehittymistä. Lasten asioiden käsittelyssä on mahdollista käyttää erityislastentarhanopettajan tai esiopetuksen erityisopettajan asiantuntemusta. Tuen tarpeen arvioinnilla pyritään löytämään tilanteet, joissa lapsen toiminnan tukemiseen tulee kiinnittää erityisesti huomiota.

Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja laatii kaikille esiopetuksen oppilaille yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa **lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman**, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti (Perusopetuslaki 16 a § 642/2010). Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.

Tehostettu tuki aloitetaan mahdollisimman joustavasti ja varhain ja tehostetun tuen tarpeen arvioinnissa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan kanssa. Tehostetun tuen aikana **yhteistyötä tehdään myös muiden kuntouttavien tahojen kanssa.** Tarpeen mukaan voidaan toimintaan saada asiantuntijoiden tukea myös esimerkiksi neuvolatiimin kautta. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys.

Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään **myös muita asiantuntijoita.** **Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa** on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Ohjeet arvion laatimisesta ovat opetussuunnitelman liitteenä.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin **käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä** siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään (Perusopetuslaki 31 a § 642/2010). Asian käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.1.

4.3 Esiopetuksen erityinen tuki

Erytystä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi.

Erytyisen tuen vaiheessa oppilaan yksilöllinen ohjaus ja opetus korostuvat. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisessa opetuksen ja tuen suunnittelussa korostuu erityisopettajan tai erityisluokanopettajan erityispedagoginen asiantuntemus. Erytyisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle **kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään.** Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan.

Erytyinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erytyinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista (PoL 17 § 642/2010). Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys (Perusopetuslaki 17 § 642/2010 ja Hallintolaki 34, 35 ja 36 §). Pedagogisen selvityksen laativat esiopettaja ja erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja yhdessä huoltajien sekä muiden lapsen kasvatukseen tai kuntoutukseen osallistuvien henkilöiden kanssa. Pedagoginen selvitys laaditaan valmiiseen lomakkeeseen, selvityksen laatimisen ohjeistus on opetussuunnitelman liitteenä.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä (Perusopetuslaki 17 § 642/2010). Päätös tehdään hallintolain mukaisesti (Hallintolaki 434/2003). Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen **opetusryhmä**, mahdolliset **tulkitsemis- ja avustajapalvelut** sekä **muut tarvittavat palvelut** sekä tarvittaessa oppilaan **opetuksen poikkeava järjestäminen** (PoL 17 § 642/2010).

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten (PoL 17 § 642/2010). Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Tuki erityisissä tilanteissa

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista (PoL 4 §).

Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta (PoL 4 § 1288/1999).

4.4 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa

4.4.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana. (Perusopetuslaki 16 a § 642/2010)

Tyrnävällä kaikille esiopetuksen oppilaille laaditaan esiopetuksen oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan kanssa. Oppimissuunnitelman laatimista varten huoltajat täyttävät lasta koskevan esitietolomakkeen esiopetukseen ilmoittautumisen jälkeen. Syksyllä esiopettaja laatii kunkin lapsen oppimissuunnitelman yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa. Suunnitelmaa voidaan täydentää lapsen omalla panoksella. Oppimissuunnitelman toteutumista seurataan ja sen toteutumisesta ja lapsen oppimispolun jatkosta keskustellaan huoltajan kanssa esiopetuksen keväällä. Myös tällöin lapsen oma arvio esiopetusvuodesta otetaan huomioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostettua tukea varten tehtävä lapsen **esiopetuksen oppimissuunnitelma perustuu pedagogiseen arvioon.** Niille lapsille, jotka ovat ennen esiopetusta olleet erityisen tuen piirissä, laaditaan pedagoginen arvio ennen esiopetuksen alkamista, jolloin tehostetun tuen oppimissuunnitelma voidaan tehdä esiopetuksen alkaessa.

Tehostetun tuen oppimissuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat esim. puheterapeutti. Oppimissuunnitelman laatimisessa ovat mukana erityislastentarhanopettaja tai esiopetuksen erityisopettaja. **Suunnitelma laaditaan täydentämällä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa Tehostettu tuki esiopetuksessa –liitteellä. Suunnitelman** toteutumista seurataan siihen kirjatulla tavalla. Tehostettu tuki esiopetuksessa -liite **sisältää esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden määräämät tiedot** sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää. Liitteen laatimista koskevat ohjeet ovat kunnan opetussuunnitelman liitteenä.

4.4.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava **henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)**. Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. (Perusopetuslaki 17 a § 642/2010)

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on **hyväksytyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja**. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen ja kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. **HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.**

HOJKSin tulee sisältää esiopetuksen perusteissa määritellyt tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää. Hojksin laatimisen ohjeistus on kunnan opetussuunnitelman liitteenä. Jos lapselle on annettu tehostettua tukea, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään osana tehostettua tukea tehtyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla sekä otetaan huomioon mahdollisessa pedagogisessa selvityksessä todetut asiat.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisesta vastaa erityisopettaja. Suunnitelma laaditaan **yhteistyössä esiopettajan ja huoltajien sekä tarpeen mukaan muiden lapsen kuntoutuksessa mukana olevien henkilöiden kanssa**. Suunnitelman laatiminen aloitetaan kuukauden kuluessa erityisen tuen päätöksestä. Lapselle, jolle erityisen tuen päätös on tehty ennen esiopetuksen alkamista, suunnitelman tekeminen on aloitettava syyskuun loppuun mennessä. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on pedagoginen asiakirja, jota voidaan täydentää lukuvuoden kuluessa. Suunnitelmasta ei tehdä viranhaltijapäätöstä.

5 KASVUN JA OPPIMISEN TUKIMUODOT ESIOPETUKSESSA

5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

Tuen tarpeen arviointi

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa olevien lasten **tuen tarvetta arvioidaan systemaattisesti**.

Lapsen tuen tarve esiopetuksen ja koko hoitopäivän osalta ja sen pohjalta määritellään missä tilanteissa ja kuinka intensiivistä tukea tarvitaan. Tuen tarpeesta voi olla myös jonkin lasta tutkineen tahon lausunto (esim. avustajan tarve). Myös tällöin on tärkeä miettiä missä käytännön tilanteissa ja millaista tukea lapsi tarvitsee esiopetuksen tai hoitopäivän aikana. Erityiskasvatuksen ja -opetuksen asiantuntijoiden arvio tuen tarpeesta on tärkeä avustajien ja koulunkäynninohjaajien tarvetta määriteltäessä.

Tukitoimet voivat olla toiminnan järjestelyihin tai päiväohjelman suunnitteluun liittyviä asioita, **vaihtoehdoisen kommunikaation käytön tarpeita** (esim. kuvat, viittomat). Lapsella voi myös olla **tarve henkilökohtaiseen ohjaukseen tai hoitoon** määritellyissä tilanteissa. Joskus tuen, hoidon ja käytännön toimissa avustamisen tarve on hyvinkin kokonaisvaltaista (henkilökohtaisen avustajan tarve). Kirjatuissa henkilökohtaisissa suunnitelmissa määritellään riittävän konkreettisesti, millaisia tukitoimia käytetään ja mikä on avustavan henkilökunnan rooli hoito-/esikoulupäivän aikana.

Tuen järjestämisestä ja toimivuudesta vastaa koko ryhmässä toimiva henkilökunta. Tehostetun ja erityisen tuen osalta määritellään lisäksi lapsen oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa vastuhenkilöt tuen käytännön järjestelyjen suhteen. Tuen tarve huomioidaan ryhmien henkilökuntajärjestelyissä. Tästä vastaa pääsääntöisesti kunkin yksikön johtaja. Erityislastentarhanopettaja ja/tai erityisopettaja perehdyttävät ja ohjaavat henkilökuntaa tuen järjestämiseen liittyvissä kysymyksissä.

5.1.1 Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta erityisestä tuesta. Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muut tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti. HOJKS:ssa ratkaistaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja opetuksen keskeiset tavoitteet, sisällöt sekä oppimisympäristöön ja opetusmenetelmiin liittyvät tekijät.

Erytisopetus järjestetään lapsen etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun esiopetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet.

Esiopetuksen aikana erityisen tuen piirissä olevat oppilaat kuuluvat useimmiten pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, mistä tarkemmin kerrotaan luvussa 5.1.2. Niiden lasten osalta, jotka esiopetuksen aikana tai perusopetuksen alkaessa otetaan erityisen tuen piiriin, yhteistyö esiopetuksen henkilökunnan, huoltajien, kiertävän erityislastentarhanopettajan ja erityisopettajan kesken on tärkeää lapsen koulunkäynnin suunnittelussa.

5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus

Perusopetuslain mukaan jos lapsella ei ole vammaisuuden tai sairauden perusteella mahdollista saavuttaa perusopetuksen tavoitteita yhdeksässä vuodessa, hänellä on oikeus pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Tällöin oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää kuusi vuotta ja se voi kestää 11 vuotta. Oppivelvollisuus päättyy sinä vuonna, kun sen alkamisesta on kulunut 11 vuotta tai kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu. (Perusopetuslaki 25§).

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.

Erytisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Erytisen tuen päätöstä tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen ja ennen seitsemännelle luokalle siirtymistä. (PoL 16 § /2010)

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin päätös erityisestä tuesta. Erytisen tuen päätöksessä mainitaan, että lapsi otetaan pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Oppivelvollisuus merkitään alkavaksi sinä syksynä (1.8.), jona lapsen

oppivelvollisuus alkaa. **Oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma** (hojks).

Esiopetus oppilailla joilla on pidennetty oppivelvollisuus

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen tulee osallistua oppivelvollisuuden alkamisvuonna järjestettävään esiopetukseen (PoL 26§). Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla oppilaille annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta (PoL 9 §). Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla: (Opetussuunnitelman perusteet 2010)				
ikä	5v	6v	7v	8v
	vapaaehtoinen esiopetus	oppivelvollisuuteen kuuluva esiopetus	perusopetus alkaa	
		oppivelvollisuuteen kuuluva esiopetus	perusopetus alkaa	
		oppivelvollisuuteen kuuluva esiopetus	toinen esiopetusvuosi, perusopetuksen aloituksen siirtäminen vuodelle	perusopetus alkaa

Vapaaehtoinen esiopetus ja pidennetty oppivelvollisuus

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on **oikeus osallistua vapaaehtoiseen, maksuttomaan esiopetukseen vuosi ennen oppivelvollisuuden alkamista** (PoL 26a §). Tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan tällaisessa tapauksessa ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus vapaaehtoiseen esiopetusvuoteen voi toteutua.

Vapaaehtoisen esiopetuksen järjestää joku kunnan esiopetusta antava yksikkö päiväkodissa tai koulussa. Sen toimintayksikön johtaja (päiväkodinjohtaja tai rehtori), johon lapsi hakeutuu esiopetukseen, tekee vanhempien kanssa sopimuksen lapsen osallistumisesta vapaaehtoiseen ja maksuttomaan esiopetukseen vuotta ennen pidennetyn oppivelvollisuuden alkamista. **Tämä edellyttää, että esiopetushakemuksen liitteenä toimitetaan erityisen tuen päätös pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ottamisesta.**

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajille tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. **On tärkeää, että huoltajan kanssa käydyissä keskusteluissa esitellään erilaiset tavat, joiden mukaan pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan opetus voidaan järjestää.** Valinta opetuksen järjestämistavasta tehdään lapsen tuen tarpeen ja esiopetuksen aikana tapahtuneen kasvun ja kehityksen perusteella. **Esiopetus voi kestää enintään kaksi vuotta.**

Oppivelvollisuuteen kuuluva esiopetus

Oppivelvollisuuteen kuuluva esiopetus voidaan järjestää päivähoidon tai koulun esiopetusryhmässä, erityisopetusryhmässä tai valtion erityiskoulussa. Opiskelun järjestämisestä neuvotellaan yksilöllisesti lapsen tarpeet huomioiden huoltajien, opetuksen järjestäjän ja erityisopetuksen edustajan, muiden kuntoutukseen osallistuneiden asiantuntijoiden sekä hoitoon osallistuneen varhaiskasvatuksen /esiopetuksen henkilöstön kanssa. Opiskelupaikan valinnassa otetaan huomioon lähikouluperiaate ja lapsen yksilöllinen tuen tarve sekä kunnan mahdollisuudet tarvittavan tuen tarjoamiseen.

Kun oppivelvollisuus on alkanut, lapsi merkitään sen koulun oppilasluetteloon, jossa hän todennäköisesti aloittaa opiskelun esiopetuksen jälkeen tai jonka esiopetusryhmässä esiopetus on järjestetty. Vaikka pakollinen esiopetus järjestettäisiin päivähoidon yksikössä, opetusjärjestelyihin kuuluva hallinnointi tapahtuu opetustoimessa.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (hojks). Jos oppivelvollisuuteen kuuluva esiopetus järjestetään päiväkodin esiopetusryhmässä, toimii lapsen tulevan koulun erityisopettaja yhdyshenkilönä ja konsultoivana ohjaajana. Erityisopettaja vastaa henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisesta ja seurannasta yhteistyössä perheen ja esiopetuksen työntekijöiden kanssa. Erityisopettajalle varataan aikaa tähän työskentelyyn vähintään 1h/viikko kutakin oppilasta kohti.

Esiopetuksen erityisen tuen käytännön toteutuksesta vastaavat ryhmän esiopettajat (nimetty vastuuhenkilö) ja tarvittaessa avustaja, jonka työhön sisältyväksi se on määritelty sekä suunnitelmallisesti myös muut ryhmän työntekijät. Erityislastentarhanopettaja on omalta osaltaan mukana tukemassa henkilökohtaisen suunnitelman ja kuntoutuksen toteutumista esiopetuksen ryhmässä.

Tyrnävällä lapsi voi suorittaa ensimmäisen oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetusvuoden päiväkodin esiopetuksessa. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on ensimmäisen oppivelvollisuusvuoden aikana oikeus saada päivähoitopalveluita, joiden maksut perustuvat kunnan päivähoitomaksumääräyksiin. Jos lapsen opiskelu jatkuu erityisluokassa, järjestetään toinen esiopetusvuosi erityisluokassa. Muutoin toisen esiopetusvuoden suunnittelemisessa ja järjestämisessä huomioidaan lapsikohtaiset tuen tarpeet.

5.1.3 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut (PoL 31 §). Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Tulkitsemis- ja avustajapalvelujen järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve, määrä ja laatu arvioidaan oppilaan opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen oppilaan huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. (Opetussuunnitelman perusteet 2010)

Tulkitsemispalvelut

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi **kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia**. Hän voi tarvita myös **puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja** kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikointitaitojen vuoksi. Tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat oppilaan tavan kommunikoida.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa asiantuntijoita. Tulkitsemisessa avustava henkilö voi tukea oppimistilanteessa yhtä tai useampaa lasta samanaikaisesti. Myös opettaja voi käyttää kommunikoinnissa viittomia ja muita symboleja apu-

na. Lisäksi suunnitellaan muutkin tarvittavat tukitoimet kuten lapsen sijoittuminen ryhmätilanteissa, yksilölliset materiaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet.

Avustajapalvelut

Avustajan antaman tuen tulee edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä lasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta omasta toiminnastaan ja oppimisestaan.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata **yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle**. Lapsikohtainen tuki voi olla **osa- tai kokoaikaista**. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa ja arvioida lapsen ja ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja tukee lasta oppimaan oppimisessa sekä ohjaa lasta kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeutin ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa lasta esikoulun päivittäisissä tilanteissa.

Tyrnävän kouluissa avustajista käytetään nimitystä **koulunkäynninohjaaja** ja päiväkodeissa **nimikettä avustaja**. Avustajat ja ohjaajat toimivat useimmiten ryhmäkohtaisesti tai ohjaten useampia lapsia joko samanaikaisesti tai eri tilanteissa. Henkilökohtaista avustamispalvelua tarjotaan sellaisille lapsille, joilla on erityisen suuri avustamisen tarve esimerkiksi päivittäisissä toiminnoissa, liikkumisessa tai terveydellisistä syistä. Avustamispalvelun tarpeen arvioinnissa sekä avustavan henkilökunnan resurssin suuntaamisessa käytetään tukena yhdessä sovittuja periaatteita tuen tarpeen arvioinnista. Avustajien ja ohjaajien resursoinnista päättää esiopetusyksikön johtaja, tuen tarpeen arvioinnissa hyödynnetään erityiskasvatuksen työntekijöiden asiantuntemusta.

Tehostetun tuen aikana tulkitsemis- ja avustuspalvelujen tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa ja palvelujen järjestäminen, tavoitteet ja seuranta kirjataan tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan.

Eriyisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluista (PoL 17 §). Palvelujen tarvetta on sitä ennen arvioitu moniammatillisesti pedagogisessa selvityksessä. Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa kuvataan oppilaalle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt jotka osallistuvat niiden järjestämiseen, vastuualueet ja toteutumisen seuranta.

5.2 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

5.2.1 Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaisissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. (PoL 31 a § 477/2003 ja 642/2010, Lastensuojelulaki 9 §) **Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveystarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveyslain mukaisina neuvolapalveluina.** (Kansanterveyslaki 14 §)

Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa (PoL 31 a § 477/2003 ja 642/2010 ja Kansanterveyslaki 14 § 66/1972, Lastensuojelulaki 9 §).

OPPILASHUOLTOTYÖTÄ OHJAAVIA PERIAATTEITA ESIOPETUKSESSA OVAT:

- **luottamuksellisuus**
- **osallisuus ja vuorovaikutus oppilaiden ja vanhempien kanssa**
- **varhainen tunnistaminen ja puuttuminen**
- **moniammatillinen asiantuntijaverkosto, jossa on sovittu keskinäisistä toimintatavoista ja vastuualueista**
- **oppimisympäristön yleistä terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta**

Ennaltaehkäisevä oppilashuoltotyö

Oppilashuollon tavoitteena on oppilaan fyysinen ja psyykinen hyvinvointi. Se saavutetaan parhaiten ennaltaehkäisevällä työllä luomalla esiopetuksen arkityöskentely, toimintaympäristö ja -kulttuuri sellaiseksi, että ne tuottavat hyvinvointia.

Esiopetuksen toimintaperiaatteet	Ryhmien toiminnan suunnittelu	Kodin ja esiopetuksen yhteistyö
Myönteisen oppimisympäristön kehittäminen Suvaitsevaisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen Yhteistyötaitojen kehittäminen ja tukeminen Kiusaamisen ennaltaehkäisy	Ryhmäkoko Joustavat ryhmittelyt Opetusmenetelmien valinta Eriyttäminen Avustajien työpanoksen suunnitelmallinen käyttö Yhteistyö ja tiedonsiirto nivelvaiheissa	Kodin kasvatustyön tukeminen Kasvatuskumppanuus Säännöllinen yhteydenpito kotiin Vanhempainvartit Vanhempainillat Tiedotustilaisuudet, luentoillat
TAVOITE: Lapsen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi, hyvä oppiminen		
Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa Yhteistyö neuvolan kanssa Neuvolatiimi Kouluvalmiusselvitykset Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa Varhaisen tuen ryhmä	Oppimisen ja käyttäytymisen seuranta Konsultointi huolen herätessä Riskilapsien seuranta Poissaolojen seuranta Tukitoimien nopea käynnistäminen Jatkotutkimuksiin lähettäminen Tiedonsiirto nivelvaiheissa	
Moniammatillinen seuranta	Varhainen ongelmien tunnistaminen ja puuttuminen	

Esiopetuksen oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään moniammatillisena yhteistyönä. Yhteistyön yleiset periaatteet ja rakenteet, käytännön toiminnan järjestäminen, keskinäisestä työnjako ja vastuut on sovittu kunnan sosiaali- ja terveydenhuollontoimijoiden kanssa. Yhteistyön järjestämisessä otetaan huomioon myös muiden viranomaisten tai yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Lastensuojelusuunnitelmassa määritellään kunnan yleiset toimintatavat ja niiden kehittäminen ennaltaehkäisevän lastensuojelun suhteen. Kunnallisesiopetussuunnitelman sisältö oppilashuollon osalta pohjautuu myös lastensuojelusuunnitelmassa esiteltyihin periaatteisiin.

Oppilashuollon vastualueet

Esiopetusyksikön sisäinen toiminta
Rehtori tai päiväkodin johtaja
▪ vastaa yksikön toiminnasta oppilashuollollisissa kysymyksissä   ▪ seuraa ja arvioi oppilashuoltotyötä yhdessä oppilashuollon toimijoiden kanssa   ▪ tuki henkilökunnalle oppilashuollollisissa kysymyksissä   ▪ kriisitilanteissa oppilashuollolisten käynnistää välittömät toimenpiteet   ▪ valmistelee erityisen tuen päätösten moniammatillisesti kootun pedagogisen selvityksen pohjalta
Esiopettaja
▪ seuraa oppilaiden hyvinvointia, arvioi oppimista ja työskentelyä   ▪ havainnoi ryhmän toimintaa (mm. kiusaaminen)   ▪ pitää yhteyttä oppilaiden vanhempiin   ▪ arvioi lasten oppilashuollon tarvetta ja ohjaa tarvittaessa lapsen asioita oppilashuoltoon   ▪ laatii oppimissuunnitelman ja HOJKS:n yhteistyössä erityisopettajan, vanhempien sekä muiden oppilaan kanssa työskentelevien kanssa sekä seuraa suunnitelmien toteutumista   ▪ tiedonsiirto koulun aloituksessa
Päivähoitaja
▪ seuraa oppilaiden hyvinvointia, arvioi oppimista ja työskentelyä   ▪ havainnoi ryhmän toimintaa (mm. kiusaaminen)   ▪ välittää tietoa kodin ja esiopetuksen välillä   ▪ osallistuu tarvittaessa lapsikohtaisten suunnitelmien laadintaan ja seurantaan
Erityislastentarhanopettaja / erityisopettaja
▪ kartoittaa lapsen tilannetta yhteistyössä ryhmän työntekijöiden kanssa   ▪ etsii ja kokeilee erilaisia keinoja, menetelmiä ja ratkaisuja yhdessä esiopettajan, muiden työntekijöiden ja vanhempien kanssa sekä muiden kuntouttavien tahojen kanssa

▪ seuraa toimenpiteiden vaikuttavuutta   ▪ osallistuu tehostetun tuen oppimissuunnitelman ja HOJKS:n laatimiseen   ▪ ohjaa tarvittaessa lapsen asioita oppilashuoltoon   ▪ tiedonsiirto koulun aloitusvaiheessa
Avustaja
• tiedottaa havainnoista opettajille   ▪ tekee yhteistyötä opettajien ja vanhempien kanssa   ▪ osallistuu oppilashuollollisiin tapaamisiin tarvittaessa   ▪ toteuttaa sovitut käytännöt

Muu oppilashuollon toiminta
Neuvolatiimi
• käsittelee lasten kasvuun ja kehitykseen liittyviä huolenaiheita moniammatillisesti
Puheterapeutti
• tutkii puheeseen ja kieleen liittyviä häiriöitä (esim. puheen tuottamisen ja ymmärtämisen vaikeudet, lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudet)   • antaa kielellistä kuntoutusta eli puheterapiaa   • ohjaa ja neuvoo puheeseen ja kieleen liittyvissä asioissa.
Psykologi
▪ arvioi lapsen ja nuoren psyykkisen kehitystä ja hoidon tarvetta psykologiset tutkimukset ja arviointi, oppimisvaikeuksien tutkimus ja kuntoutuksen suunnittelu   ▪ yhteistyö ja konsultaatio: opettajat, koulukuraattori, terveydenhuolto ja sosiaalityöntekijä   ▪ yhteistyö erikoissairaanhoidon
Terveydenhoitaja
▪ ennaltaehkäisevä terveydenhoito, kouluuyhteisön terveydellisten olojen asiantuntija   ▪ oppilaan kasvun ja kehityksen seuranta ja tukeminen   ▪ riskiperheiden, -lasten tunnistaminen
Neuvolalääkäri
▪ ikäkausitarkastukset   ▪ riskiperheiden, -lasten tunnistaminen   ▪ erilaiset lausunnot ja terapiasuositukset, ohjaus jatko- ym. tutkimuksiin, lähetteet

Varhaisen tuen ryhmä
▪ käsittelee yleisellä tasolla esiopetusikäisten asioita sosiaali- ja terveystoimen sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden kesken
Sosiaalityöntekijä
• yhteistyö ja konsultaatio oppilashuoltotyössä   • asiakkaiden tilanteiden seuranta oppilashuoltotyössä   • yhteistyössä hoidettavien asiakkaiden tukitoimien suunnittelu ja toteutus   • informointi mm. lastensuojelulaista ja –prosesseista yleisellä tasolla   ▪ palveluohjaus ja palveluista tiedottaminen

Neuvolatoiminta

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää **alle kouluikäisten lasten** ja heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhempia turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa. Lisäksi neuvolassa edistetään lapsen kasvu- ja kehitysympäristön sekä perheen elintapojen terveellisyyttä.

Neurolatiimi

Neurolatiimi kokoontuu ja toimii moniammatillisesti. Neurolatiimiin kuuluvat johtava lääkäri, neuvolan terveydenhoitajat, psykologi, puheterapeutti ja fysioterapeutti sekä kiertävä erityislastentarhanopettaja (kelto) ja erityisopettaja (esikoulut). Neurolatiimissa käsitellään alle kouluikäisten kasvuun ja kehitykseen liittyviä huolenaiheita vanhempien luvalla. Neurolatiimissa sovitaan yhteisesti lapsen asiaa edistävästä toimintatavoista, työnjaosta ja aikatauluista (esim. psykologin, fysioterapeutin tai puheterapeutin tutkimuskäynneistä) ja siitä, kuka tiimin jäsenistä on perheeseen yhteydessä.

Varhaisen tuen ryhmä

Työryhmään kuuluvat KELTO:n lisäksi päiväkotien johtajat, perhepäivähoidonjohtaja, äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat, sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön ja kotipalvelun perhetyöntekijät. Varhaisen tuen työryhmässä käydään läpi ajankohtaisia asioita alle kouluikäisten lasten palveluihin liittyen ja sovitaan yhteisiä linjauksia ja käytäntöjä eri toimijoiden kesken. Ryhmä kokoontuu noin viisi kertaa vuodessa ja sen tarkoituksena on käydä keskustelua, tarkastella ja arvioida moniammatillisena työryhmänä kunnan ennaltaehkäisevää toimintaa ja varhaisen puuttumisen toimivuutta. Yhdessä pyritään luomaan toimintamalleja lasten ja perheiden tilanteiden tukemiseksi yleisellä tasolla.

Yksittäisen lapsen asioiden käsittely

Moniammatillista oppilashuoltotyötä toteutetaan yksittäistä oppilasta koskeissa asioissa usein erikseen kokoon kutsuttuna ryhmänä, jolloin mukana ovat lapsen tilanteen kannalta keskeiset toimijat sekä lapsen huoltajat. Luvussa 5.3.3. Henkilötietojen käsittely, salassapito ja luovuttaminen määritellään tarkemmin yksittäisen lapsen asian käsittelyyn liittyvät seikat.

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Lastensuojelulaissa on määritelty **ilmoitusvelvollisuus** lapsesta, joka voi huonosti. Lain mukaan lastensuojeluilmoitus on tehtävä silloin, kun lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on tärkeää, jotta lapsiin kohdistuvat laiminlyönnit, heitä uhkaavat vaarat tai heitteillejättö voitaisiin havaita mahdollisimman varhain ja auttaa lasta sekä perhettä.

Syitä huolestua lapsen hyvinvoinnista ovat esimerkiksi:

- lapsi on usein ulkona epätavallisina aikoina tai hänen vaatetuksensa ei usein ole säiden mukainen
- lapsen käyttäytyminen on normaalista poikkeavaa, esimerkiksi hyvin vetäytyvää, apaattista tai yli-aggressiivista
- lapsi kertoo, ettei saa kotona ruokaa
- vanhemmat lyövät lasta
- vanhemmat ovat lapsen seurassa vahvassa humalassa tai huumausaineiden vaikutuksen alaisena
- lapsi on päihtynyt tai huumausaineiden vaikutuksen alaisena

Ilmoitusvelvollisia ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja uskonnollisten yhteisöjen sekä turvapaikan hakijoiden vastaanottoa, hätäkeskustoimintaa tai koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat työntekijät sekä näiden toimialueiden luottamustointa hoitavat henkilöt. Ilmoitusvelvollisuus koskee sitä tietoa, jonka henkilö on saanut työssään tai luottamustoimessaan.

Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus sivuuttaa lainsäädännössä säädetyn salassapidon lukuun ottamatta rippisalaisuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että **vaitiolovelvollisuus ei estä ilmoituksen tekemistä**. Päinvastoin **laki velvoittaa esim. opettajan tekemään lastensuojeluilmoituksen silloin, kun epäily lastensuojelutarpeesta herää** (ei tarvitse siis olla faktatietoa). Kun lastensuojeluilmoituksen tekijänä on viranomainen, per-

heellä on oikeus saada tietää lastensuojeluilmoituksen tekijä. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä puhelimitse tai kirjeitse.

Esiopetus voi olla paikka, jossa huoli lapsen hyvinvoinnista herää. Hyvän yhteistyön mukaisena voidaan pitää käytäntöä, että lapsen hyvinvoinnista huolissaan oleva työntekijä ilmoittaa vanhemmille lapseen kohdistuvasta huolestaan. Samalla hän voi kertoa sen, että työnsä puolesta hänen on lakia noudattaen tehtävä lastensuojeluilmoitus. Työntekijä voi myös kertoa vanhemmille, että lastensuojeluilmoituksen seurauksena sosiaalityöntekijä tulee ottamaan perheeseen yhteyttä tilanteen kartoittamiseksi. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että lastensuojeluilmoituksen tekee se työntekijä, joka on havainnut lastensuojelun tarpeen. Näin ollen esim. työntekijä, jolle lapsi on kertonut perheväkivallasta, tekee lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös yhdessä huoltajan kanssa. Hankalissa tilanteissa neuvoa voi kysyä myös sosiaalityöntekijöiltä.

Esiopetuksen ruokailu

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria (Perusopetuslaki 31 §).

Ruokailuhetki on lapselle tärkeä ja se tukee lapsen tervettä kasvua ja kehitystä osana esiopetusta. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutauon virkistystehtävä. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua ruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Ruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.

5.2.2 Turvallisuuden edistäminen

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (PoL 29 § 1). Siihen kuuluu **fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus**. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esiopetuksen

henkilöstön turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa.

Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan lapsen ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta.

Opetussuunnitelman yhteydessä on laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista tulee valvoa. (PoL 29 §)

Jokaisessa esiopetuspaikassa on turvallisuussuunnitelma, jossa määritellään ohjeet fyysisten tapaturmien ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi.

Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Väkivalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai epäsuoraa, sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla lapsi, aikuinen tai esiopetusyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa tietoa kiusaamisen väkivallan, ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa.

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino. Tavallista on myös se, että kiusaaminen tapahtuu ryhmässä. Henkinen väkivalta, kuten esim. kiusaaminen käsitellään tapauskohtaisesti ja keskustellaan yhdessä osapuolien kanssa. Asiaa seurataan ja tarvittaessa sovitaan vanhempien kanssa yhteiset toimintatavat.

Häirintä voi näyttäytyä epäasiallisena kohteluna ja puheena, joka voi sisältää sukupuoleen liittyviä vihailevia ilmeitä, eleitä tai puheita tai ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena.

Kiusaamisen ja häirinnän lisäksi yhteisössä voi esiintyä myös muuta ei-toivottua tai aggressiivista ja väkivaltaista käyttäytymistä. **Väkivallalla** tarkoitetaan tarkoituksellista itseän, toiseen henkilöön, ryhmään tai yh-

teisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailtua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kaikkiin näihin tilanteisiin on puututtava.

Oppimisympäristön turvallisuus

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla rakennukseen, opetustiloihin, välineisiin, opetusjärjestelyihin, opetustilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä (PoL 29 §, Työturvallisuuslaki 738/2002, 9 ja 10 §, Terveysturvallisuuslaki 763/1994 26 ja 27 §).

Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Kuljetukset

Tyrnävällä sivistyslautakunta on linjannut koulukuljetusperiaatteet 5.5.2011.

Tyrnävän esikoululaisille, joilla on perusopetuslain 32§:n mukaan oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen myönnetään maksuton koulukuljetus joko linja-autolla tai taksilla, jos esikoulumatka on yli 4 kilometriä. Lisäksi on hyvä huomioida, että

- 1) Päivähoidossa kuljetusetu koskee tarvittaessa vain niitä esioppilaita, jotka tulevat perhepäivähoitosta esiopetukseen tai vastaavasti esiopetuksesta perhepäivähoitoon. Kuljetus järjestetään lähimpään tarkoituksenmukaiseen esiopetuspaikkaan.
- 2) Kuljetuksissa pyritään hyödyntämään mahdollisimman paljon peruskoululaisten kuljetuksia. Koulunjohtaja/rehtori nimeää koulultaan henkilöt, jotka kulloinkin huolehtivat esioppilaiden kuljetuksen odotuksen valvonnasta.
- 3) Silloin, kun päivähoito ja esiopetus tapahtuvat samassa pisteessä, kuljetuksista vastaavat huoltajat. Jos lapsi on päivähoitossa, mutta osallistuu joinakin päivinä pelkästään esiopetukseen, hän on näinä päivinä oikeutettu koulukuljetusetuun, jos koulumatka on yli 4 kilometriä.
- 4) Jos huoltaja haluaa ja esioppilas voidaan ottaa muuhun kuin lähimpään esiopetuspaikkaan, vastaa huoltaja kuljetuksesta ja kustannuksista.

Maksuton koulukuljetusetu ei koske päivähoitokuljetuksia, vaan vastuu lasten kuljettamisesta päivähoitoon on huoltajilla.

Jotta koulukuljetukset sujuisivat mahdollisimman joustavasti ja turvallisesti, on oppilaiden ja huoltajien oltava tietoisia seuraavista periaatteista ja noudatettava niitä:

- 1) Koulun järjestyssäännöt ovat voimassa myös koulumatkan aikana.
- 2) Liikenneturvallisuus on kuljetuksen aikana tärkeintä. Kuljetuksen aikana linja-autossa ja taksissa ei saa liikkua paikasta toiseen ja turvavyöt on pidettävä kiinni.
- 3) Linja-auton tai taksin kuljettaja saa ja hänen tulee puuttua kuljetuksen aikana tapahtuvaan häiriököintiin tilanteen vaatimalla tavalla.
- 4) Huoltajan tulee mahdollisuuksien mukaan ilmoittaa koululle/koulutoimistoon tai taksiautoilijalle, jos oppilas sairastuu, eikä tarvitse koulukyytiä.

(Koulukuljetusperiaatteet, Sivistyslautakunta, 5.5.2011; Koulukuljetusperiaatteet kokonaisuudessaan löytyvät kunnan kotisivulta)

Tapaturmien ehkäisy

Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan tapaturmien ennaltaehkäisyyn, ensiapuun, hoitoon ohjaukseen ja tapaturmien seurantaan liittyvistä menettelytavoista. Niistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Turvallisuuden edistämässä ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä otetaan huomioon sekä turvallisuutta ohjaava lainsäädäntö, esiopetukseen laaditut turvallisuusohjeet että muut paikalliset turvallisuutta koskevat linjaukset.

Esiopetuksen turvallisuutta ohjaavat myös työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma (Työturvallisuuslaki 738/2002) 8, 9 ja 10 §). Muita turvallisuutta ohjaavia säädöksiä ovat pelastuslain- ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva pelastussuunnitelma (Pelastuslaki 468/2003 9 §, Pelastusasetus 787/2003 9 ja 10 §). Pelastussuunnitelmasta on tiedotettava esiopetuksen koko henkilökunnalle. Esiopetuksen järjestäjä vastaa siitä, että esiopetuksessa on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. Esiopetusyhteisön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä toimintaohjeiden toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa.

5.2.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa.

Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu (Perusopetuslaki 31 a § 642/2010). Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori, koulunjohtaja tai päiväkodin johtaja, lapsen esiopettaja, erityislastentarhanopettaja tai esiopetuksen erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäynninohjaaja tai avustaja tai ryhmän päivähoitaja, terveydenhoitaja psykologi sekä tarvittaessa lääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä.

Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja (PoL 31 a § 642/2010).

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireille panija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä (PoL 40 § 642/2010, Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999 24 §). **Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.**

Salassa pidettäviä ovat mm.

- **tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista**, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan
- tiedot **taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta**
- tiedot **tehostetun ja erityisen tuen antamisesta** sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot
- **oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot**
- tiedot **oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä** tai soveltuvuuskokeesta

(Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 24 §)

Salassapitovelvollisia ovat kaikki esiopetuksen piirissä työskentelevät henkilöt. Heitä ovat esim. esiopetuksesta vastaava rehtori tai päiväkodin johtaja, opettajat, opetusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, terveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, psykologit sekä esiopetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet. Myöskään muut esiopetuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt kuten päivähoiton henkilöstö eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamiaan salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä myös esiopetuksessa oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta esiopetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan **opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot** (Perusopetuslaki 40 § 642/2010).

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen itsensä tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta (PoL 40 § 642/2010). Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä (PoL 41 § 642/2010).

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen, myös esiopetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimittava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot (PoL 642 /2010).

6 ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIIN KUULUVIEN LASTEN ESIOPETUS

6.1 Maahanmuuttajien opetus

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on järjestään muun esiopetuksenyhteydessä.

Esiopetukseen osallistuvien maahanmuuttajalasten taustat ovat erilaisia ja lasten tilanteet eroavat toisistaan esimerkiksi kielen ja kulttuurin, maahanmuuton syyn ja maassaoloajan suhteen. **Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita.**

Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on **erityistavoitteita**, joihin pyritään paikallisten rajoissa. Opetuksella tuetaan **suomen kielen** ja mikäli mahdollista myös lapsen **äidinkielen** kehittymistä sekä **mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin**. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa lasten ja aikuisten kanssa.

Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaisen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin.

Lapsen **äidinkielen opetuksen tavoitteet** puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden esittäminen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa.

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja -kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen.

7 ARVIOINTI

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Siinä huomioidaan sekä lapsen että vanhempien odotukset ja painotukset. Arviointi pohjautuu oppimiskäsitykseen, jossa lapsi nähdään aktiivisena oppijana. Arvioinnissa keskitytään lapsen henkilökohtaiseen kehittymiseen ja oppimiseen. Siinä painotetaan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista.

Arviointia suoritetaan jatkuvasti henkilöstön, lapsen ja kodin vuorovaikutuksessa. Myös lapsen itsearviointiin kehittymistä tuetaan.

Arviointikeskusteluja käydään opettajan ja huoltajien sekä lapsen kanssa vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Esiopetuksen päätteeksi annetaan osallistumistodistus.

Toiminnan arviointi

Kasvattaja arvioi omaa työtään suhteessa lapseen/lapsiin ja hänelle/ heille asetettujen tavoitteiden sekä toiminnan toteutumiseen. Arviointikeskustelua käydään sekä oman ryhmän aikuisten että koko henkilöstön kanssa. Esiopetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä arvioidaan jatkuvasti.

Kunta on velvollinen seuraamaan esiopetuksen toteutumista.

Liitteet

Runo: Mistä on eskarilaiset tehty?

Esiopetuksen vuosikello

Kielimylly

Laskulato

Ympäristön ja luonnontiedon suunnitelma

Esiopetuksesta annettava todistus

Pedagoginen arvio ohje

Tehostettu tuki ohje

Pedagoginen selvitys ohje

Hojks ohje